

VERBS AUXILIARS AFINS A *ESTAR* EN CATALÀ ANTIC

Ultra el valor imperfectiu de *ésser* — que en castellà modern, sobretot, s'oposa al perfectiu de *estar* —, en la llengua catalana medieval s'imposa, també, el valor perfectiu d'aquest mateix verb, en el sentit que amb ell s'expressa l'estat quan aquest es considera en relació estreta amb el procés verbal que l'ha produït. L'ús de *estar* és limitat — llevat d'algunes excepcions — al participi de valor més aviat adjectiu, sobretot com a expressió d'una situació transitòria del subjecte. Així, no es troben exemples quan l'estat consisteix, només, en un interès actual de l'acció, sense una característica o modificació real en l'objecte. Això és particularment observable en la veu passiva. Aquest resultat ve a coincidir amb el que obté Par en la seva investigació sobre *Lo somni* de Bernat Metge (PAR, 174).

Amb adjectius trobem un indubtable valor copulatiu del verb *estar* per a l'expressió d'un estat com a situació generalment transitòria del subjecte, en estreta relació amb l'ús que indicàvem per al participi. Sovint es troben els mateixos adjectius emprats amb *ésser* i amb el mateix valor. Prescindim d'un estudi comparatiu complet, per al qual necessitaríem un nombre més gran d'exemples. Amb tot, es pot afirmar, em sembla, la relativa abundància de l'ús amb l'adjectiu, probablement predominant, amb mots com *ociós, sol, consirós, immoble* (immòbil), etc. En canvi hem trobat molts exemples amb *ésser* de mots com *content, cert* (en el sentit de 'estar segur de quelcom'), etc., sobretot quan hi ha un matís de permanència en l'estat. Ja hem remarcat el fet que *estar* arriba a usar-se amb mots com *verge*, p. ex. que la llengua actual no tolera.

Una comparació interessant és la que pot fer-se, també, amb *tenir*. Aquest es correspon, fins a cert punt, en la veu activa, amb *estar* en la passiva. *Tenir*, però, no s'aparta, generalment, d'un matís possessiu o de 'mantenir en un estat'; en canvi *estar* arriba aviat a un valor plenament auxiliar o copulatiu, i era freqüent el seu ús en aquest sentit. El primer pot entendre's com a designació expressa d'una idea de possessió o bé,

només, en el sentit d'exigir-se que l'objecte estigui, respecte al subjecte, en una relació possessiva o derivada, la qual justifica l'ús de l'auxiliar.

Ambdós verbs són duratius i poden expressar l'estat des d'algun punt de vista comú: com una situació transitòria o com a resultat definitiu d'una acció anterior, etc. En el català antic *tenir*, malgrat les limitacions que hem assenyalat abans, arriba, bé que rarament sense una veritable significació concreta, a expressar l'interès actual d'una acció passada i acabada:

«E tinc delliberat estar en València» (*Epistolari*, 96.24).¹

Sense relació amb una idea de possessió o de 'mantenir en un estat' s'arriba rarament a l'expressió d'una situació durativa imperfecta. Potser podríem posar el següent exemple:

«Curial viu que tots los camins que solia tenir uberts li eren tancats» (*Curial*, II, 284.18-19).

Hom pot assenyalar, doncs, la mateixa resistència, de part dels dos verbs, a ésser usats en sentit veritablement perfectiu. Des d'aquest punt de vista, *haver* és respecte a *tenir* com *ésser* a *estar*.

Estenent ara la comparació a altres verbs intransitius ens trobem, sobretot, amb *trobar-se*, el qual, però, conserva sovint una resta del seu sentit concret o, si més no, és emprat en situacions on fóra impossible la dita interpretació. És tracta, gairebé sempre, d'estats subjectius, especialment de caràcter psíquic. Amb un valor molt afí a *estar* hom pot pensar en casos com els següents:

1. Els exemples citats pertanyen als següents texts literaris de la col·lecció ENC:
- LLULL = RAMON LLULL, *Llibre d'Amic e Amat. Llibre d'Ave Maria*. Text per MARÇAL OLIVAR. Introducció i notes de Mn. SALVADOR GALMÉS (Barcelona 1927).
- MERAVELLES = RAMON LLULL, *Libre de Meravelles*, I. A cura de Mn. SALVADOR GALMÉS (Barcelona 1931).
- Poesies = RAMON LLULL, *Poesies*. Text, notes i glossari de RAMON D'ALÒS-MONER (Barcelona 1925).
- EIXIMENIS = FRANCESC EIXIMENIS, *Contes i Faules*. Text, introducció, notes i glossari de MARÇAL OLIVAR (Barcelona 1925).
- A. MARCH = AUSIÀS MARCH, *Poesies*, II. A cura de PERE BOHIGAS (Barcelona 1952).
- CURIAL = *Curial e Güelfa*, I-III. A cura de R. ARAMON I SERRA (Barcelona 1930-33).
- TIRANT = J. MARTORELL i J. M. GALBA, *Tirant lo Blanc*, I. Tria del text, introducció, notes i glossari de J. M. CAPDEVILA I DE BALANZÓ (Barcelona 1926).
- ROIG = JAUME ROIG, *Llibre de les Dones o Spill*. Text, introducció, notes i glossari de FRANCESC ALMELA I VIVES (Barcelona 1928).
- Novel·letes = *Novel·letes exemplars*. A cura de R. ARAMON I SERRA (Barcelona 1934).
- Epistolari = *Epistolari del segle XV*. Text, introducció, notes i glossari de FRANCESC MARTORELL (Barcelona 1926).

«e ja plorant sovín me trobe mut» (A. MARCH, 28.60).
 «Trobaren-se los catius molt alegres com tengueren tot aquell thesor
 en casa del mercader» (*Curial*, III, 147.16-18).

Consideracions semblants poden fer-se respecte a *veure's*, bé que aquest encara està menys allunyat del punt de partida. Posem com a exemple:

«car d'ahirar-me jamés no'm veig fart» (A. MARCH, 120.19).

Amb *jaure* no es dóna el valor auxiliar propi del castellà antic. Així, en un cas com el següent, encara que pot substituir-se *jau* per *està* sense un canvi de significació important, el sentit metafòric hi és ben sensible:

«e si no'm val, ma veritat jau morta» (A. MARCH, 35.40).

Amb verbs intransitius de moviment trobem exemples amb *anar* amb un valor imperfectiu i, no cal dir-ho, en situacions de moviment objectiu — encara que no sigui actual — que justifiquen l'ús del verb.

«Humilment anava vestit» (*Meravelles*, 159.5).
 «e anava tan torbada e fora de son natural sentiment, que no trobava
 la porta» (*Tirant*, 99.11-13).

Amb verbs imperfectius:

«e vas menyspreat enfre les gents?» (LLULL, 28.11-12).

Amb valor perfectiu, bé que amb una idea de moviment massa concreta:

«E és-vos vijares — so dix la dona — que yo la sembla axí com
 vos deys? —. — Hoc, madona, sapiats per cert —. — Sènyer — dix
 ela — per cert que no'y anats enganat en res, que yo som aqueyla»
 (*Novelletes*, 58.9-10).

Amb *venir* trobem la mateixa relació amb una situació de moviment, encara que no sigui actual:

«se'n anà a reposar, car venia cansada del camí» (*Curial*, II, 106.20-21).

Un valor més auxiliar és el que ofereixen casos com el següent, al qual ja es refereix PAR en la seva obra citada (PAR, 174):

«car io gran temps ha que vinc acordat de morir per la vostra amor»
 (ELXIMENIS, 65.26-28). Ací la idea de *venir* és presa en sentit temporal.

Des d'un altre punt de vista hom pot pensar en el valor puntual terminatiu que permetia l'ús de *restar*, en contrast amb el duratiu de *estar* :

«per aquella rest avisat com sou estat absent de Barcelona» (*Epistolari*, 79.14-15).

Amb passiva :

«Puis som restades | encarcerades» (ROIG, 92.8).

Cal assenyalar la perífrasi important que es formava — com ara — amb el verb *anar*. Abunda, sobretot, amb verbs imperfectius.

«adormí'm anant pensant» (*Tirant*, 117.6).

Les diferents modalitats d'una acció repetida són expressades millor amb *anar* que amb *estar*; i més encara l'acció progressiva :

«no és culpa d'aquells d'on vos anats clamant» (LLULL, *Poesies*, 79.128).
«segons que Ramon ho va ara començant» (LLULL, *Poesies*, 111.804).

JOSEP ROCA I PONS

Universitat d'Indiana, Bloomington.